

Kádár János: egy korszak névadója

Kérdezni csak fontos, szépen, ahogy a csillag megy az égen, úgy érdemes. A legfontosabb kérdést mindmáig **Eörsi István** tette fel a Kádár Jánosról elnevezett korszakról. A fontos kérdésre a pontos válasz mindmáig késik.

Tehát a kérdés: „Hogyan történt, hogy az értelmiség hangadói, majd túlnyomó többsége előbb kisebb rossznak, majd nem is olyan rossznak, egészen elfogadhatónak, végül aránylag nagyszerűnek ítélte meg ezt az egyedül lehetséges iszonyatot?” A kérdésben bennfoglaltatik egy újabb kérdés: tulajdonképpen ki is volt Kádár János? Milyen volt? Az irgalmatlanságig céltudatos? Hatalommániás? Vagy ahogyan önmagát szerette látni: a kompromisszumok szürke robotosa? Nagy formátumú politikus, államférfiúi bölcsességgel, vagy politikai ellenfeleivel könyörtelenül leszámoló gyilkos? És ami még ennél is lényegesebb: az 1956-os forradalom elárulója, a magyar politikai, gazdasági fejlődés zsákutcába vivője?

„Nem köztem és Biszku között volt itt harc, hanem Kádár két lelke között.” – mondja az agrárpolitikus Fehér Lajos már halálos betegen. Huszár Tibor, a Kádár-monográfia írója nem véletlenül idézi ezt a mondatot egy, a közelmúltban vele készült interjúban. A mondat arra a korszakra utal, amikor a szovjet vezetés Brezsnjevvel az élen komolyan fontolóra vette Kádár menesztését.

Kádár hihetetlenül bonyolult manőverbe kezdett az 1972 februárjában történt brezsnyevi magához rendelés után. Tudta, hogy moszkvai kiszemeltjei vár-

ják távozásának pillanatát. Kádár 1972 áprilisában, amikor a politikai bizottság jelezte: meg kívánja ünnepelni 60. születésnapját, úgy kérte felmentését főtítkári funkciójából – korára való hivatkozással –, hogy először a politikai bizottság vetette el a javaslatot, majd Kádár arra hivatkozva, hogy a főtítkárt a Központi Bizottság választja, azzal a testülettel is megerősítette pozícióját, mivel tudta, hívei többségben vannak. Ezzel leszerelte a moszkvai kezdeményezést és lehetetlenné tette a belső támadásokat.

Kádár hite megingathatatlan volt a bolsevik doktrínában, hogy a munkás-ság és parasztság számára csak a szocializmus hozhat felemelkedést. Hite dogmatikus volt. Ebből eredt a hatalomhoz való ragaszkodás. Lelkét válságos helyzetek gyakorlatoztatták be arra: biztonság mindenek felett. A biztonság egyenlő a hatalommal. Gyerekként az anyja nevelőszülőkhöz adta. Trauma. Imádott pártjának vezetői börtönbe csukatták, miután közreműködésével felakasztatták a hírhű kommunista Rajk Lászlót. Több mint trauma, mivel az eszmében, a pártban ezután is hinnie kellett. Másban ugyanis nem hihetett. Más nem létezett számára. 1956-ban óvatosan Nagy Imre mellé áll, majd a forradalom szovjet leverése után kivégezteti a törvényes magyar miniszterelnököt. Nagy Imre nevének kiejtését babonás rettegéssel kerüli.

1956 után acélos tekintetű, lánglelkű, fiatal bolsevik néz ránk a fényképekről és a május elseji emlévénnyel. Az arc

évek hosszú során fokozatosan lesz ráncos, gyűröttten barázdált. Véres megtorlás után verejtékes konszolidáció. Kézi vezérrelssel vezeti a hajót, amelyet Magyarországnak hívnak, Szküllák és Kharübdiszek között. Hűség a Szovjetunióhoz, közeledés a Nyugathoz, a tervgazdálkodást hivatalosan meg nem kérdőjelezve araszolón lassú nyitás a piacgazdaság felé a nagy testvér árnyékában, akinek szolgálai hívei nemegyszer balról támadják Kádárt, személyes ambíciókat táplálva, az „Öreg” bukására várva. Erőszakos kollektivizálás, majd háztáji gazdaságok. Téeszcsék, szocialista állami gazdaságok és John Deere traktorok, betakarító gépsorok vásárlása. Az amerikai ipari kukoricatermelési rendszer meghonosítása. Iparosítás és életszínvonal-politika. Álviták a magyar sajtóban: Kicsi vagy kocsis, Frizsiderszocializmus. Kádár tántoríthatatlanul áll a kormánykerékénél. Ismeri a nyomort és a kiszolgáltatottságot. Ismeri a hatalmi játékokat. Amikor 1956 novemberében a szovjetek kiszemelik az első számú vezető posztjára, világgóssa teszik előtte a birodalom földrajzi, ideológiai, gazdasági és politikai határait.

Kádár pedig belekezd az élete végéig tartó reménytelen, kilátástalan és mégis egyetlen lehetséges játszmába: úgy próbálja lebontani a határokat, hogy látszólag hozzá se érjen a vasfüggöny szögesdrótjához. Közben a pápánál jár. Hihetetlen érzékkel Szűz Máriát ábrázoló képzőművészeti alkotást visz a Vatikánba, és arra utal, hogy az olaszok Madonnája és a magyarok Boldogasszonya kö-

zött mik a történelmi hasonlatosságok. Kádár hatalma csúcán, politikai ereje teljében egy Nyugat-Németországban tett látogatás során óvatosan jelzi vendéglátójának, hogy Magyarország közeledne az Európai Gazdasági Közösséghez. Vendéglátója a Szovjetunió Nyugat-Németországgal szembeni diplomáciai retorziójától tartva lebeszéli erről Kádárt.

Kádár János modernizálni óhajtott a magyar gazdaságot és társadalmat. Élete utolsó szakaszában minden bizonnyal felismerte a szovjet gazdasági blokk korlátait, belső meggyőződése pedig azt diktálta, hogy a magyar problémák kezelésére egy megreformált szocializmus alkalmasabb, mint a kapitalizmus.

Lehet, hogy kettős lelkében egy megfogalmazni nem mert harmadik út lehetőségére kezdett derengeni?

Milyen ember lehetett? 1956 Magyarországa, 1968 Csehszlovákiaja, 1980 Lengyelországa világgóssa tette számára hogy a Szovjetunió sem a nyílt szembe- szegülést, sem a radikális reformokat nem tűri el. Ő pedig fejlődést akart. Népet akart, amely elfelejtje a szegénységet.

Élete végén szembesülnie kellett, azaz, hogy a további fejlődés az általa valott kereteken belül lehetetlen.

1989 tavaszán megháborodott elmével összefüggéstelen beszédet mondott a központi bizottság plénuma előtt. Zavaros mondataiban összekeveredett ötvenhat, a Rajk-vallatás magnófelvételétől való iszonyodása, a bűnök és a saját sors vállalásának tragikumai.

Szigethy András